

Мельник Н.О.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуті проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств різних галузей, взаємодія інновацій та інвестицій, а також їх вплив на підприємство.

Ключові слова: інновації, інвестиції, активізація, ресурсозбереження, господарська діяльність, інноваційна діяльність, інноваційно-інвестиційна діяльність.

Постановка проблеми. На всіх етапах історичного розвитку суспільства виробництво матеріальних благ є процесом взаємодії людини з природою. Розвиток виробництва в сучасних умовах пов'язаний з включенням у господарську діяльність все більшої кількості природних ресурсів і збільшенням навантаження на навколишнє середовище. Такий розвиток виробництва підкреслює необхідність використання новітніх досягнень науково-технічного прогресу та залучення великої кількості інвестицій. Це забезпечує переваги національної економіки за рахунок економії та раціонального використання природних, фінансових та енергетичних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базові теоретико-методологічні підходи стосовно інноваційної та інвестиційної діяльності містяться в працях провідних зарубіжних вчених, серед яких Г.Дж. Александер, М.Д. Джонк, Л.Дж. Гітман, Дж.М. Кейнс, К.Р. Макконнелл, Ж. Перар, У.Ф. Шарп та інші. Значний внесок у досліджувані питання інноваційно-інвестиційного розвитку здійснили вітчизняні вчені – О.М. Антіпов, Ю.Я. Блех, А.А. Вороніна, А.Е. Городецький, М.П. Денисенко, Я.А. Жалило, В.В. Жихарева, О.П. Ковтун, Я.Д. Крупка, О.М. Ляшенко, А.С. Музиченко, Л. І. Федулов, К.С. Хорішко, Л.М. Чеп'юк та інші.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств України.

Викладення основного матеріалу. Інноваційність та здатність впроваджувати знаряддя науково-технічного прогресу є сьогодні необхідною умовою розвитку соціально-економічного комплексу країни, що значною мірою визначається розвитком її підприємств.

Але забезпечення інноваційного розвитку підприємств можливо лише за умови достатнього обсягу фінансування та залучення достатньої кількості інвестицій.

Тому і виникає необхідність створення механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств як водного транспорту, так й інших видів діяльності.

У світовій економічній літературі поняття «інновація» інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, що втілюється в нових продуктах і технологіях.

Innovation (англ.) виникло з двох слів – латинського «новація» (новизна, новація, нововведення) та англійського префікса «ін», що означає «в», «введення». Отже, у перекладі з англійського «інновація» означає впровадження нового, відновлення [1].

Автором було проаналізовано та згруповано сучасні визначення терміну «інновація», які наведено в таблиці 1.1.

В Законі України «Про інноваційну діяльність» термін «інновації» визначено як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [2].

Визначення інновацій, складені різними авторами

№ з/п	Автор	Визначення
Іноземні вчені		
1.	Й.А. Шумпетер [3]	інновація – це використання нових комбінацій існуючих продуктивних сил для вирішення комерційних завдань. Автор бачив в них джерело розвитку економічних систем
2.	Б. Твісс [4]	інновація – це процес, у якому винахід або ідея набуває економічного сенсу
3.	Д. Сахал [5]	розглядає інновації як елементи, що виводять із рівноваги всю економічну систему. Вони супроводжуються стійкими коливаннями, що продовжуються тривалою дією окремих радикальних нововведень
4.	П.Ф. Друкер [6]	визначає інновації в якості специфічного інструменту підприємця, що надає ресурсам нові можливості створення багатства
5.	В.Г. Мединський [7]	під інновацією розуміють об'єкт, який впроваджений в виробництво в результаті проведеного наукового дослідження або зробленого відкриття, що є якісно відмінним від попереднього аналога
6.	Р.А.Фатхутдінов [8]	інновація – це кінцевий результат впровадження нововведення з метою зміни об'єкту управління і одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту
Українські вчені		
7.	В.М.Гриньова [9]	інновація – це використання в тій або іншій сфері суспільної діяльності (виробництві, економічних, правових, соціальних відносинах, науці, культурі, освіті та ін.) результатів інтелектуальної праці, технологічних розробок, спрямованих на вдосконалення соціально-економічної діяльності
8.	С.М.Ілляшенко [10]	під інновацією розуміє кінцевий результат діяльності по створенню і використанню нововведень, втілених у вигляді удосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва та збуту товарів, що сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування підприємств, які їх використовують
9.	В.О. Василенко та В.Г. Шматко [11]	визначають інновацію як нововведення, пов'язане з науково-технічним прогресом, яке полягає у відновленні основних фондів і технологій, в удосконаленні управління й економіки підприємства

(Сформовано автором)

Аналіз різноманітних визначень інновації дозволяє зробити висновок, що специфічний зміст інновацій складається зі змін, а головною функцією інноваційної діяльності є функція змін [2].

Отже, інновації можна трактувати в трьох аспектах:

- інновація в широкому значенні – як будь-яка зміна, що підвищує конкурентоспроможність суб'єктів господарювання;
- інновація у вузькому значенні – як процес трансформації наукових досягнень у

виробництво;

- інновація, яка впроваджена в господарську практику.

Аналіз літературних джерел, проведений автором, є основним фактором запропонованого наступного визначення інновації з урахуванням особливостей підприємств водного транспорту.

Інновація – це будь-яке нововведення, нове явище або будь-яка зміна, введення якої в експлуатацію зменшує споживання природних ресурсів, підвищує якість продукції, виробничу потужність та конкурентоспроможність підприємства водного транспорту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, зменшує навантаження на навколишнє середовище.

Як і саме визначення інновацій, їх класифікація вимагає детального вивчення та аналізу, оскільки в науковій літературі наведено безліч їх класифікацій.

Класичну класифікацію інновацій запропоновано Йозефом Шумпетером ще в кінці 60-х років ХХ ст. Він виділив п'ять типів інновацій:

- виробництво нового продукту, що невідомий споживачам або продукту з якісно новими властивостями;
- впровадження нового засобу виробництва;
- освоєння нового ринку збуту певною галуззю промисловості країни;
- знаходження нових джерел сировини та напівфабрикатів;
- застосування нових організаційних форм [12].

Професор Р.А. Фатхутдінов до основних класифікаційних ознак інновацій відносить наступні:

- комплексність набору класифікаційних ознак, що враховуються, для аналізу та кодування;
- можливість кількісного чи якісного визначення критерію;
- наукова новизна та практична цінність запропонованої класифікаційної ознаки [8].

Дані ознаки закладені в його систему класифікації інновацій.

Але наведені класифікації не повністю відповідають сучасним тенденціям економічного розвитку підприємств водного транспорту, оскільки вони не охоплюють такі фактори, як ресурсозбереження та екологізація. Автором запропоновано класифікацію інновацій, яка включає у себе ці фактори (рис. 1).

Було виділено три основні класифікаційні групи інновацій:

- за способом реалізації;
- за змістом;
- за видами.

Особливістю цієї класифікації є поділ на «активні» і «пасивні» інновації. Такі ознаки пояснюють походження інновацій: підприємство самостійно розробляє інновацію, яку впроваджує чи застосовує вже розроблену. Самостійно розроблені інновації (або «активні») – це власність підприємства, яка проходить усі стадії розробки, реалізації в процесі виробництва, експлуатації в структурних підрозділах або цехах підприємства. Вони вимагають великої кількості фінансових та інтелектуальних затрат, але в результаті унікальності цих інновацій можливий їх продаж зацікавленим сторонам.

Такі розробки мають бути постійними та безперервними. Пасивними є ті інновації, що підприємство придбало у розробника і ввело в експлуатацію у відповідності до виробничої необхідності.

Також доцільно додати екологічну класифікаційну ознаку. Її необхідність пояснюється сучасними світовими тенденціями і переходом виробництва на більш ресурсозберігаючі та екологічно чисті технології. Ця складова також має діяти на засадах «сталого розвитку», тобто розвитку підприємства тільки з екологічно-чистими та ресурсозберігаючими технологіями.

Впровадження інновацій на підприємствах водного транспорту неможливе без належної інвестиційної підтримки. Нажаль, на сьогоднішній день фінансування водного транспорту є

недостатнім. Наприклад, у 2013 році на інноваційні потреби водного транспорту було виділено лише 0,16 % від загального обсягу фінансування підприємств транспорту.

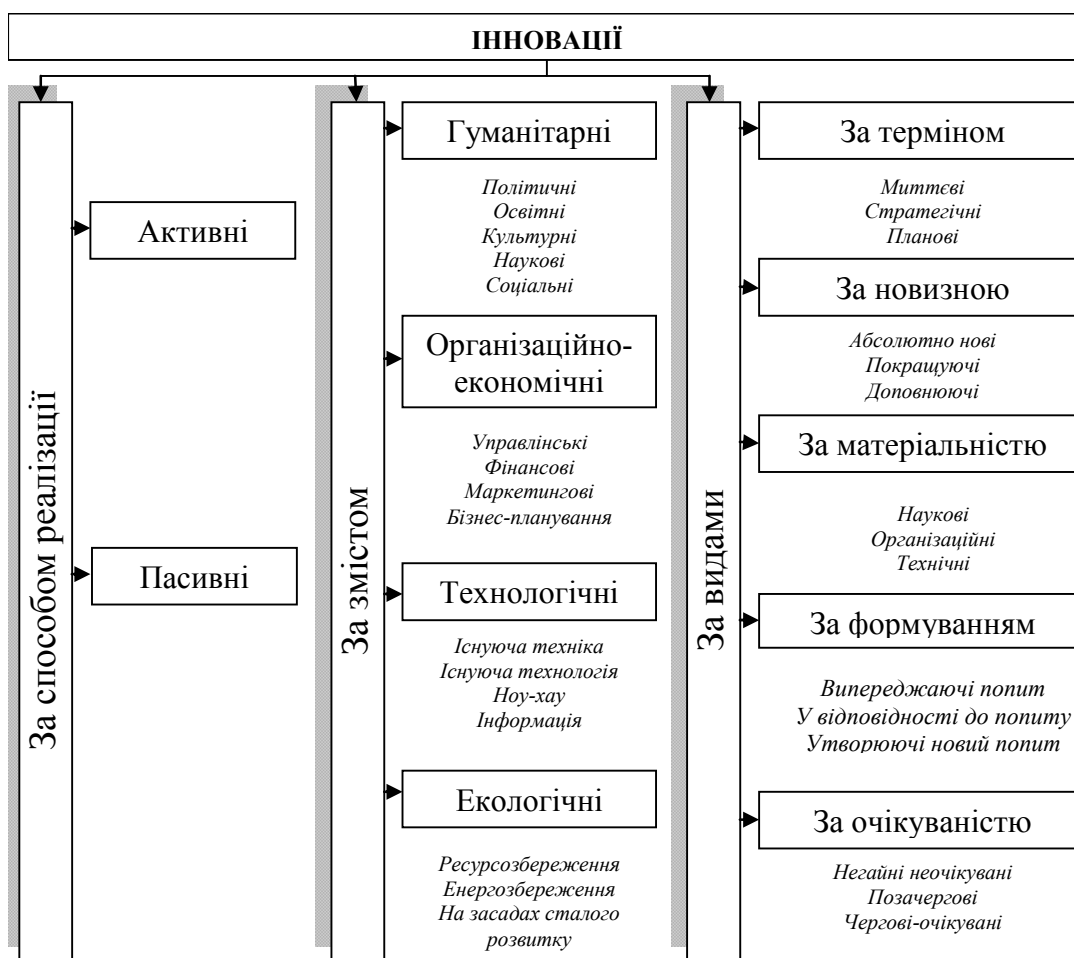

Рис. 1. Класифікація інновацій (вдосконалено автором за джерелом [13])

Взагалі, інвестиційна діяльність сучасних підприємств в усіх її формах здійснюється за рахунок різноманітних джерел та інвестиційних ресурсів.

Інвестиційні ресурси – це всі види фінансових та інших активів, які залучаються з метою здійснення вкладень в об'єкти інвестування. Джерела формування інвестиційних ресурсів у ринковій економіці різнобічні.

В економічній літературі виділяють чотири групи трактування поняття «інвестиції» [13]:

а) інвестиції, які визначаються на основі платежів – потік оплат і виплат (витрат), що починається з виплат (витрат) [14];

б) інвестиції, які визначаються на основі майна – інвестиції розглядаються як процес перетворення капіталу в предмети майна у складі активів балансу підприємства, в тому числі в цінні папери;

в) комбінаторне поняття інвестицій – вкладення, спрямовані на розширення бізнесу або створення умов для підвищення ефективності його функціонування.

г) інвестиції, які визначаються на основі диспозиційного поняття – процес інвестування, що передбачає зв'язок із фінансовими засобами, завдяки чому зменшується рівень вільного розпорядження ними підприємством [13].

Серед зарубіжних вчених, в роботах яких досліджується тематика інвестицій, необхідно зазначити Л.Дж. Гітмана, В.Ф. Шарпа. У своїх дослідженнях вони приділяють увагу проблемам інвестицій, факторам, що на них впливають, а також значенню і впливу інвестицій на національну та світову економіки. Найбільш доцільне визначення інвестицій вказують автори «Економікс» К.Р. Макконнелла і С.Л. Брю – «це витрати на будівництво

нових заводів, на верстати, устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників чи на підвищення мобільності робочої сили» [15]. А Дж. Кейнс під інвестиціями розумів «поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності даного періоду», це – «та частина доходу за даний період, яка не була використана для споживання». Він стверджував, що інвестиції, а не заощадження викликають зміни в доході, він вперше заявив про інвестиції як носії доходів [16].

У вітчизняній літературі інвестиції (інвестування) та інвестиційна діяльність часто визначається як «комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти (у матеріальній, фінансовій або іншій майновій формі) із метою отримання прибутку» [17].

На думку автора, інвестиції – це грошові, фінансові, матеріальні та нематеріальні вкладення, які планується залучити в певний вид діяльності з метою розвитку будь-якої сфери, впровадження сучасних інноваційних заходів, покращення процесу виробництва, отримання прибутку і для досягнення соціального та екологічного ефектів.

Економічні категорії «інвестиції» та «інновації» існують тільки у взаємозв'язку між собою. Крім того, у контексті розвитку підприємства окреме існування інвестицій та інновацій не можливе. Це пояснюється тим, що інновації є обов'язковою умовою розвитку підприємства і потребують значних інвестицій.

З іншого боку, інвестиції практично неможливо залучити в не інноваційні проекти, тобто інновації є умовою залучення інвестицій, в результаті чого інвестиційні та інноваційні процеси слід розглядати не окремо, а в комплексі, що приводить до необхідності побудови інноваційно-інвестиційної моделі, яка поєднує інвестиційні та інноваційні принципи, методи та механізми реалізації, критерії прийняття інноваційно-інвестиційних рішень [19].

В наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених розглянуто поняття «інноваційно-інвестиційний розвиток».

Про глибинний взаємозв'язок інновацій та інвестицій висловлюють думку російські науковці Ю.В. Яковець і Б.Н. Кузик, які зазначають, що «інвестиції – необхідна умова здійснення інновацій, їх живе тіло. В той же час інновації – це душа інвестицій, без інновацій капітальні вкладення можуть виявитися неефективними чи навіть шкідливими, продовжуючи життя неконкурентоспроможним товарам» [20].

Необхідно зазначити, що зазвичай вчені аналізують інноваційний процес або на загальнодержавному рівні, або на макrorівні, в той час як недостатньо дослідженими залишаються питання інноваційно-інвестиційного розвитку на галузевому рівні, зокрема, на підприємствах водного транспорту [20].

Розвиток підприємств водного транспорту є дуже складним, оскільки залежить від техногенних, природно-біологічних та екологічних чинників. Вони характеризуються високою ресурсомісткістю та природозалежністю, техніко-технологічною відсталістю. В сучасних умовах перехід на модель сталого розвитку підприємства сфери водного транспорту може бути реалізованим лише за допомогою активізації темпів залучення інвестицій та наукового, технічного, технологічного й широкомасштабного застосування екологічних інновацій.

В ході дослідження автором було встановлено взаємозв'язок між категоріями «інновації» та «інвестиції», схема якого наведена на рис. 2, та запропоновано визначати інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств водного транспорту як господарський процес, що базується на безперервному пошуку та використанні нових способів виробництва і сфер реалізації потенціалу підприємства за умови нестабільного зовнішнього середовища, у рамках обраної місії та стратегії розвитку, з урахуванням ресурсозберігаючих та екологічних чинників для покращення його конкурентної позиції на ринку.

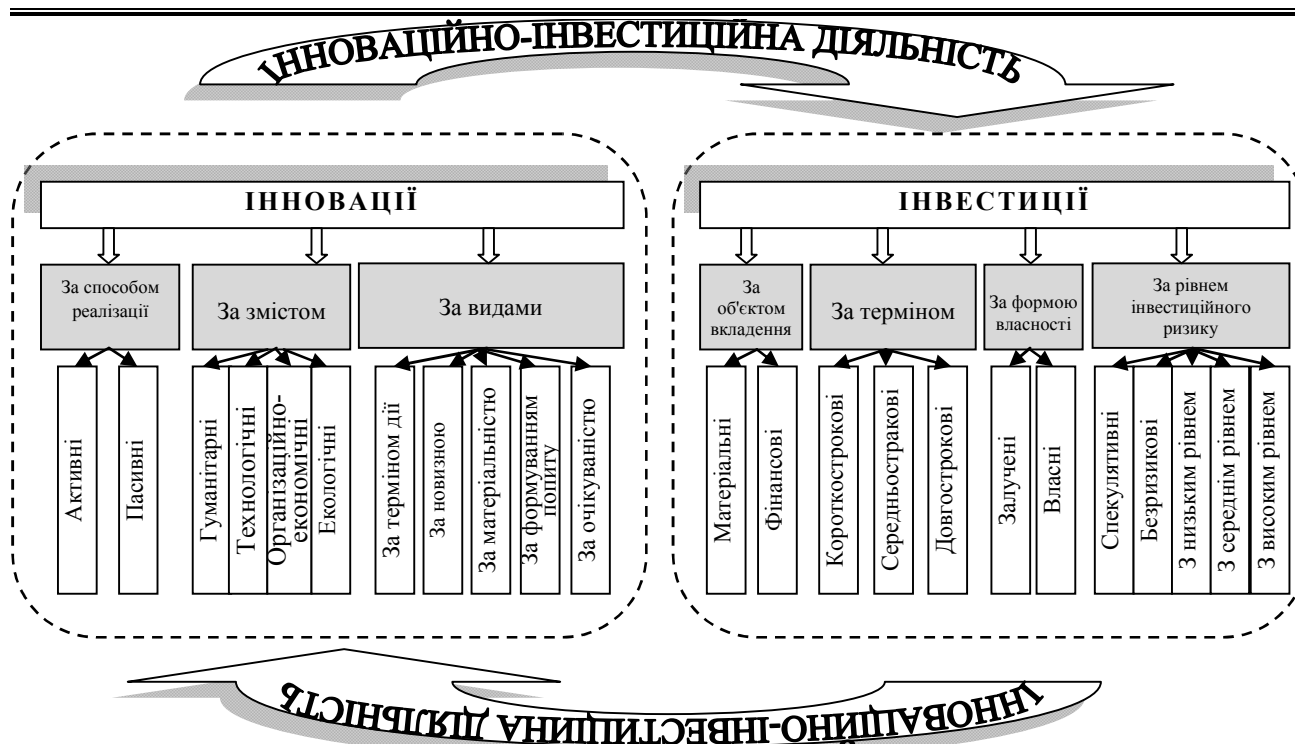

Рис. 2. Схема взаємозв'язку категорій «інновації» та «інвестиції» (за джерелом [11])

Інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств України повинен бути збудований на:

- активній участі держави для підтримки сталості інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств;

- визначенні пріоритетних галузей для зовнішнього і внутрішнього інвестування;
- обранні ефективної довготривалої стратегії економічного зростання підприємства;
- ефективному моніторингу ринку, вивченню конкурентного середовища;
- ресурсозабезпеченості підприємства [18];
- екологічних засадах розвитку виробництва.

Висновки. В ході дослідження автором визначено поняття інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств як господарського процесу, що базується на безперервному пошуку і використанні нових способів виробництва і сфер реалізації потенціалу підприємства в нестабільному середовищі в рамках обраної місії та стратегії розвитку, з урахуванням ресурсозберігаючих та екологічних чинників, для покращення його конкурентної позиції на ринку.

Для більш чітко розуміння поняття інновацій було розширено та доповнено їх класифікацію. Особливістю стало поділення інновацій на:

- активні (власність підприємства, яка проходить усі стадії розробки, реалізації в процесі виробництва, експлуатації в структурних підрозділах або цехах підприємства);
- пасивні (інновації, що їх підприємство придбало у розробника і ввело в експлуатацію у відповідності до виробничої необхідності).

Такий поділ дозволяє пояснити походження інновацій на підприємстві: підприємство самостійно займається інноваційним розробками або користується запозиченими. Також було введено «екологічну» складову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мишенин Е. В. Экономический механизм экологизации производства / Е. В. Мишенин, Б. А. Семененко, Н. В. Мишенина. – Суми : ИПП, «Мрія-1 ЛТД», 1996. – 140 с.
2. Закон України про інноваційну діяльність (Закон від 04.07.2002 № 40-IV)

3. Шумпетер И. А. Теория экономического развития / И.А. Шумпетер; [перевод с австрийского В. С.Автономова]. – М. : Директмедиа паблишинг, 2008. – 112 с.
4. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – М.: Экономика, 1989. – 271 с.
5. Сахал Д. Технический прогресс: концепции, модели, оценки / Д. Сахал; [Перевод с англ. под ред. и вступ. статья А. П. Рывкина]. – М. : Финансы и статистика, 1985. – 223 с.
6. Друкер П. Ф. Бизнес и инновации / П. Ф. Друкер. – М : Вильямс. – 2008. – 432с.
7. Мединський В. Г. Інноваційне підприємництво: навчальний посібник / В. Г. Мединський, Л. Г. Шарукова. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 240 с.
8. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент /Р. А. Фатхутдинов. – СПб. : Питер, 2002. – 400с.
9. Гриньова В. М. Організаційні проблеми інноваційної діяльності на підприємствах: монографія / В. М. Гриньова, В. В. Власенко. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 196 с.
10. Илляшенко С. М. Управление инновационным развитием: проблемы, концепции, методы: монография / С. М. Илляшенко. – Сумы : ВТД «Университетская книга», 2003. – 278 с.
11. Василенко В. О. Инновационный менеджмент: учебное пособие / В. О. Василенко, В. Г. Шматко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 440с.
12. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності : [навч. посібник] / Йохна М. А, В. В. Стадник – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 400с.
13. Дворник М. О. Сучасні підходи щодо класифікації інновацій [Електронний ресурс] / М. О. Дворник, Перекупка Т. О. // Збірник наукових праць. Луцький державний технічний університет. Випуск 5 (18). – Ч. 1. – Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. – Луцьк. – 2008. – 376 с. Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_em/2008_5_1/Zbirnik_EM_08_1_152.pdf
14. Липсиц И. В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа: учеб.-справ. пособие / И. В. Липсиц, В. В. Коссов. – М. : БЕК,1996. – 304 с.
15. Боронос В. Г. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку: [Монографія] / В. Г. Боронос. – За заг. ред. Т. А. Васильєвої,. – Суми: СумДУ, 2009. – 351с.
16. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс. – М. : Гелиос АРВ, 1999. – 451 с.
17. Геєць В. М. Нестабільність та економічні зростання / В. М. Геєць. – К. : Інститут економічних прогнозувань, 2006. – 344 с.
18. Чухрай Н. І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове і логістичне забезпечення: [Монографія] / Н. І. Чухрай. – Л. : Вид-во НУ “ЛП”, 2002. – 315 с.
19. Гончарова М. Л. Інноваційно-інвестиційна модель розвитку підприємств цукробурякового підкомплексу / М. Л. Гончарова. // Вісник Сумського національного аграрного університету: науково-методичний журнал. Випуск 8/2 (32). – 2008. – С. 66-72.
20. Кузык Б. Н. Россия-2050: стратегия инновационного прорыва / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. – М. : ЗАО «Издательство “Экономика”», 2004. – 632 с.

Мельник Н.А.

ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассмотрены проблемы инновационно-инвестиционной деятельности предприятий различных отраслей, взаимодействие инноваций и инвестиций, а также их влияние на предприятие.

Ключевые слова: *инновации, инвестиции, активизация, ресурсосбережение, хозяйственная деятельность, инновационная деятельность, инновационно-инвестиционная деятельность.*

Melnyk N.

INNOVATIVE AND INVESTMENT ACTIVITY OF COMPANIES

The article deals with the problem of innovation and investment enterprises of different industries, the interaction of innovation and investment, and their impact on business.

Keywords: *innovation, investment, activation, resource conservation, economic activity, innovation and investment activity.*